

Naslov originala:

Blackshirts and Reds: Rational Fascism and the Overthrow of
Communism © by **Michael Parenti**

Copyright © 1997 by Michael Parenti

Published by arrangement with City Lights Books, San
Francisco
All rights reserved.

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje Balans
Knjige

Za izdavača: Igor Drapšin
Prevod: Marija Filipović

This edition © 2024 by Balans Knjige
balansknjige.rs

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi
u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim,
uključujući fotokopiranje, snimanje, bez pismene saglasnosti izdavača.

ISBN 978-86-906594-4-9

Majkl Parenti

CRNOKOŠULJAŠI I CRVENI

Racionalni fašizam i svrgavanje komunizma

Prevela Marija Filipović

ZAHVALNICE

Veliku zahvalnost dugujem Seli Sorijano, Pegi Noton, Džejn Skentlberi i Ričardu Plevinu za njihovu dragocenu podršku i korisne zamerke u vezi sa rukopisom. U mnogim prilikama, Džejn je, na moj zahtev, iskoristila svoju profesionalnu bibliotekarsku veštinu da uđe u trag preko potrebnim informacijama. Zahvalan sam, takođe, i Stefani Velč, Neali Haze, i Ketrin Kejhil za dragocenu pruženu pomoć. Želim još i da izrazim svoju zahvalnost Nensi J. Peters, mojoj urednici u City Lights Books, za njeno ohrabrenje i kritično čitanje konačnog teksta. Sa zakašnjenjem, dugujem zahvalnost i svom izdavaču, pesniku i umetniku Lorensu Ferlingetiju, što me je pozvao da postanem jedan od autora City Lights-a, pre nekoliko godina. Konačno, veliko hvala i za Stejsi Luis i ostale koji su učestvovali u proizvodnji i distribuciji ove knjige: onih koji su uradili dobar posao, a previše ih je da bi se mogli svi spomenuti.

Crvenim i drugima, bezimenim junacima mnogim,
koji odolevaše jučerašnjim crnokošuljašima i koji se
i dalje bore sa današnjim nemilosrdnim korporativnim
uštogljenim košuljama.

I za sećanje na Šona Gervasija i
Maksa Gundija, cenjene prijatelje i borce za
društvenu pravdu.

*Per chi conosce solo il tuo colore, bandiera rossa,
tu devi realmente esistere, perchè lui esista...
tu che già vanti tante glorie borghesi e operaie,
ridiventa straccio, e il più povero ti sventoli.*

Za onoga koji zna samo tvoju boju, crvena zastavo,
ti moraš zaista postojati, kako bi on postojao...
ti, koja si već stekla mnoge građanske i radničke slave,
ti postaješ opet krpa, kojom mašu najsiromašniji.

- Pier Paolo Pasolini

SADRŽAJ

PREDGOVOR	13
1 RACIONALNI FAŠIZAM	17
Fašizam se u istorijskom kontekstu koristio da osigura interese velikih kapitalističkih interesa protiv potreba i želje narodne demokratije. Tada, kao i sada, fašizam je upućivao iracionalne masovne apele kako bi osigurao racionalne ciljeve klasne dominacije.	
Plutokrate biraju autokrate	18
Koga su fašisti podržavali?	23
Počasti Adolfu i Benitu	28
Racionalno korišćenje iracionalne ideologije	30
Patrijarhat i pseudorevolucija	33
Prijateljski nastrojen prema fašizmu	38
2 HVALIMO SADA REVOLUCIJU	45
Revolucije su demokratski pokreti koji pružaju mogućnost rasta stepena slobode ljudi koji zapravo nisu uživali nikakvu slobodu pod represivnim predrevolucionarnim režimima. Revolucije su masovno osnaživanje protiv sila eksploatatorskih privilegija. One donose dramatično smanjenje političkog i ekonomskog ugnjetavanja.	
Cena kontrarevolucije	46
Pretpostavke moći	49
Čije je nasilje?	52
Slobodno tržište za nekolicinu	55

Sloboda revolucije	59
Koja je mera bola?	62

3 LEVIČARSKI ANTIKOMUNIZAM **69**

Poput konzervativaca i reakcionara, većina levice SAD-a dočekala je komunizam u Sovjetskom Savezu i Istočnoj Evropi sa strahom i gnušanjem, i sa idealizovanim očekivanjima koja nisu uzimala u obzir opkoljavanje od strane Zapada i neophodnost opstanka socijalizama pod opsadom.

Klanjanje ortodoksiji	70
Gađanje etiketama	75
Čist socijalizam protiv opsadnog socijalizma	79
Decentralizacija protiv opstanka	85

4 KOMUNIZAM U ZEMLJI ČUDA **93**

Unutrašnje iracionalnosti i slabosti prošlih komunističkih ekonomija i sistemski razlozi zbog kojih je produktivnost stagnirala, a reforme su bile tako teško izvodljive.

Nagrađivanje neefikasnosti	93
Niko ne vodi računa o prodavnicima	97
Želeti sve	101
Reakcionizam na videlo	105
Idealizovanje kapitalizma	110

5 STALJINOVI PRSTI **115**

Novoobjavljena dokumentacija o Gulagu otkriva nešto drugačiju sliku o represivnoj prirodi komunističkog sistema, kako u prošlosti tako i u novije vreme. Istorijska dostignuća u

ekonomskom razvoju u komunističkim zemljama predstavljala su pozitivan dobitak u životima stotina miliona.

Koliko je žrtava?	116
Gde je nestao Gulag?	121
Sećanja na nerazvijenost	124

6 RAJ SLOBODNOG TRŽIŠTA IDE NA ISTOK (I) 129

Represija od strane konzervativnih sila u bivšim komunističkim državama u ime „demokratske reforme“. Privilegije iz predkomunističkih dana vraćene starim vlasničkim klasama. Zapadni investitori pljačkaju javni sektor uzimajući veliki profit za sebe, svodeći bivše komunističke zemlje na nivo Trećeg sveta.

Potiskivanje levice	129
Jednosmerna demokratija	137
Moramo li obožavati Vaclava Havela?	142
Kolonizacija Istoka	145

7 RAJ SLOBODNOG TRŽIŠTA IDE NA ISTOK (II) 153

Pojava grabljivosti slobodnog tržišta i rastuće nejednakosti, široko rasprostranjenog kriminala, društvenih bolesti i viktimizacije, posebno žena, dece, starih i siromašnih. Stvaranje Trećeg sveta i kulturno propadanje nekadašnjih kolektivističkih društava.

Za zmije i krvopije	153
Šok terapija za mnoge	157
Zločin i korupcija	160
Kulturno propadanje	162

Žene i deca poslednji	164
„Nismo shvatili šta smo imali”	167

8 KRAJ MARKSIZMA? 173

Razumevanje osnovnih koncepata i otkrića pogleda na društvo i politiku, koji je danas relevantniji nego ikad, pomaže nam da prevaziđemo okrnjene načine mišljenja, učeći nas da se zapitamo zašto su stvari takve kakve jesu.

Neke trajne osnove	174
Više ispravno nego pogrešno	178
Više bogatstva, više siromaštva	183
Holistička nauka	187
Učenje da pitate zašto	193

9 SVE OSIM KLASE: IZBEGAVANJE K-REČI 199

Klasa je više od demografske kategorije. Objašnjenja društvenih realnosti u stilu „sve osim klase” pozivaju nas da negiramo očigledne veze između bogatstva i moći i sudara ekologije sa kapitalizmom.

Klasno poricanje klase	200
ABC Teoretičari	203
Svakodnevna klasna borba	209
Bogatstvo i moć	213
Eko-apokalipsa, klasni akt	216

10 INDEKS 226

PREDGOVOR

Ova knjiga poziva one koji su uronjeni u preovlađujuću ortodoksiju „demokratskog kapitalizma“ da razmotre ikonoklastičke poglede, da preispitaju parole mitologije slobodnog tržišta i istrajnost desničarskog i levičarskog antikomunizma, i da ponovo razmotre, sa prijemčivim ali ne i nekritičkim umom, istorijske napore jako oklevetanih Crvenih i drugih revolucionara.

Politička ortodoksija koja demonizuje komunizam prožima čitavu političku perspektivu. Čak su i levičari usvajali liberalnu/konzervativnu ideologiju, koja izjednačava fašizam i komunizam kao jednako zle totalitarne blizance, dva glavna masovna pokreta dvadesetog veka. Ova knjiga pokušava da prikaže ogromne razlike između fašizma i komunizma u prošlosti i u sadašnjosti, kako u teoriji tako i u praksi, posebno u pogledu pitanja društvene jednakosti, akumulacije privatnog kapitala i klasnog interesa.

Ortodoksna mitologija bi nas, takođe, navela da verujemo da su se zapadne demokratije (sa Sjedinjenim Državama na čelu) podjednako snažno suprotstavile oboma totalitarnim sistemima. U stvari, lideri SAD-a pre svega su se posvetili tome da svet učine sigurnim za globalne korporativne investicije i sistem privatnog profita. U tom cilju, oni su koristili fašizam da zaštite kapitalizam, u isto vreme tvrdeći da spasavaju demokratiju od komunizma.

Na stranicama koje slede govorim o tome kako kapitalizam propagira fašizam i profitira od njega, o vrednostima revolucije u

unapređenju ljudskog stanja, uzrocima i posledicama uništenja komunizma, kontinuiranoj relevantnosti marksizma i klasne analize, i bezdušnoj prirodi moći korporativne klase.

Pre više od jednog veka, u svom velikom delu „Jadnici“ Viktor Igo je pitao: „Hoće li budućnost stići?“ Mislio je na budućnost socijalne pravde, oslobođene „užasnih senki“ ugnjetavanja koje je nekolicina nametnula velikoj masi čovečanstva. Nedavno su neka piskarala objavila „kraj istorije“. Sa rušenjem komunizma okončana je, kažu, monumentalna borba između alternativnih sistema. Pobeda kapitalizma je potpuna. Nema velikih transformacija u perspektivi. Globalno slobodno tržište je tu da ostane. Ono što vidite je ono što ćete i dobiti, sad i zauvek. Ovog puta klasna borba je definitivno završena. Dakle, na Hugovo pitanje je odgovoreno: budućnost je zaista stigla, iako ne ona kojoj se nadao.

Ova intelektualno anemična teorija o kraju istorije pozdravljena je kao briljantno tumačenje, sudeći i prema velikodušnom prijemu od strane komentatora i recenzenata medija pod korporativnom kontrolom. To je savršeno dobro služilo kao zvaničan pogled na svet, govoreći ono što su nam viši krugovi govorili generacijama: da klasna borba nije svakodnevna stvarnost već zastarela ideja, da je nesputani kapitalizam tu da ostane sada i zauvek, jer budućnost pripada onima koji kontrolišu sadašnjost.

Ali pitanje koje bi zaista trebalo da postavimo je da li mi uopšte imamo budućnost? Više nego ikad, sada, kada je čitava planeta na kocki, postaje neophodno naterati one koji bi pljačkali naše ograničene ekološke resurse u potrazi za neograničenim profitom, one koji bi protraćili naše pravo rođenja i ugasili naše slobode u njihovoj beskompromisnoj težnji za sopstvenim

dobitkom – da dobro preispitaju činjenice.

Istorija nas uči da sve vladajuće elite pokušavaju da sebe prikažu kao prirodni i trajni društveni poredak, čak i one koje su u ozbiljnoj krizi, koje prete da progutaju svoju ekološku bazu kako bi neprestano ponovo stvarale svoju hijerarhijsku strukturu moći i privilegija. A sve vladajuće elite su prezrive i netolerantne prema alternativnim stavovima.

Istina je neprijatno mesto za one koji se pretvaraju da služe našem društvu dok u stvari služe samo sebi – na naš račun. Nadam se da će ovaj napor postepeno oslabiti Veliku laž. Istina nas možda ne oslobađa, kao što Biblija tvrdi, ali je važan prvi korak u tom pravcu.

Majkl Parenti

PRVO POGLAVLJE

RACIONALNI FAŠIZAM

Dok sam šetao njujorškom Malom Italijom, prošao sam pokraj prodavnice suvenira u kojoj su bili izloženi poster i majice Benita Musolinija sa fašističkim pozdravom. Kad sam ušao unutra i upitao prodavca zašto se takve stvari nude, odgovorio mi je: „Pa, nekima se sviđaju. I znate, možda nam treba neko poput Musolinija u ovoj zemlji.” Njegov komentar bio je podsetnik da fašizam preživljava kao nešto više od istorijske znatiželje.

No, veće zlo od postera ili majica su dela raznih pisaca koji su odlučni u nameri da „objašnjavanju“ Hitlera ili „prevrednuju“ Franka, ili na druge načine saniraju fašističku istoriju. U Italiji se, tokom 1970-ih, pojavila prava „domaća radinost“ knjiga i članaka u kojima se tvrdilo da je Musolini omogućio ne samo da da vozovi stižu na vreme – već i da Italija dobro funkcioniše. Sve te publikacije, zajedno s mnogim konvencionalnim akademskim studijama, imaju jednu zajedničku crtu: one govore malo ili skoro ništa o klasnoj politici fašističke Italije i nacističke Nemačke. Kako su se ti režimi ophodili prema socijalnim uslugama, porezima,

poslovanju i uslovima rada? U čiju korist i na čiji račun? Veći deo literature o fašizmu i nacizmu nam ne daje ogovor.¹

Plutokrate biraju autokrate

Počnimo s osvrtom na utemeljivača fašizma. Rođen je 1883. godine, kao sin kovača, a rano odrastanje Benita Musolinija bilo je obeleženo uličnim tučama, hapšenjima, zatvaranjima i nasilnim radikalnim političkim aktivnostima. Pre Prvog svetskog rata Musolini je bio socijalista. Kao sjajan organizator, agitator i daroviti novinar, postao je urednik službenog lista Socijalističke partije. Ipak, mnogi od njegovih drugova sumnjali su da je manje zainteresovan za unapređenje socijalizma nego za napredovanje samog sebe. Zaista, kada ga je italijanska viša klasa iskušavala priznanjem, finansijskom podrškom i obećanjem moći, bez oklevanja je promenio stranu.

Do kraja Prvog svetskog rata, Musolini – socijalista, koji je organizovao štrajkove za radnike i seljake, postao je Musolini – fašista, koji je razbijao štrajkove u ime finansijera i zemljoposjednika. Koristeći ogromne iznose koje je dobio od bogatih interesnih grupa, na nacionalnoj sceni se

1 Među hiljadama naslova koji se bave fašizmom, postoji nekoliko vrednih izuzetaka koji ne zaobilaze pitanja političke ekonomije i klasne moći, na primer: Gaetano Salvemini, „Pod sekirom fašizma“ (Njujork: Howard Fertig, 1969); Daniel Guerin, „Fašizam i veliki biznis“ (Njujork: Monad Press/Pathfinder Press, 1973); Džejms Pul i Suzan Pul, „Ko je finansirao Hitlera“ (Njujork: Dial Press, 1978); Palmiro Togliatti, „Predavanja o fašizmu“ (Njujork: International Publishers, 1976); Franc Nojman, Behemot (Njujork: Oxford University Press, 1944); R. Palme Dutt, „Fašizam i socijalna revolucija“ (Njujork: International Publisher, 1935)

prikazivao kao priznati vođa pokreta *I fasci di combattimento*, sastavljenog od crnokošuljaških bivših vojnih oficira i raznoraznih grubijana koji nisu bili vođeni nikakvom jasnom političkom doktrinom osim militarističkim patriotizmom i konzervativnom nesklonošću bilo čemu što je povezano sa socijalizmom i organizovanim radom. Fašistički crnokošuljaši provodili su vreme napadajući sindikaliste, socijaliste, komuniste i zemljoradničke zadruge.

Nakon Prvog svetskog rata, Italija je uspostavila obrazac parlamentarne demokratije. Plate su porasle, a vozovi su već išli na vreme. Ali kapitalistička ekonomija bila je u posleratnoj recesiji. Ulaganja su stagnirala, teška industrija radila je daleko ispod kapaciteta, a korporativni profiti i izvoz agrobiznisa su se smanjivali.

Da bi zadržali nivo profita, veliki zemljoposednici i industrijalci bi morali da smanje plate i podignu cene. Država bi zauzvrat morala da im obezbedi ogromne subvencije i poreske olakšice. Da bi se finansiralo ovo korporativno blagostanje, stanovništvo bi moralo da bude više oporezovano, a socijalne usluge i rashodi za socijalnu pomoć bi morali drastično da se smanje – mere koje bi nam danas mogle zvučati poznato.

No, vlada nije mogla nesputano da ide u ovom pravcu. Do 1921. mnogi italijanski radnici i seljaci bili su sindikalno organizovani i imali su vlastite političke organizacije. Demonstracijama, štrajkovima, bojkotima, preuzimanjem fabrika i nasilnom okupacijom poljoprivrednih površina, izborili su pravo na organizovanje, zajedno s ustupcima u pogledu plata i uslova rada.

Da bi radnicima i seljacima nametnuli punu meru štednje, vladajući ekonomski interesi morali bi ukinuti demokratska prava koja su pomogla masama da odbrane svoj skromni životni standard. Rešenje je bilo razbiti njihove sindikate, političke organizacije i građanske slobode. Industrijalci i veliki zemljoposednici hteli su nekoga na čelu ko bi mogao slomiti moć organizovanih radnika i poljoprivrednika i nametnuti masama strogi poredak. Činilo se da je Benito Musolini, naoružan svojim bandama crnokošuljaša – verovatni kandidat za ovaj zadatak.²

Godine 1922, *Federazione Industriale*, sastavljena od čelnika industrije, zajedno s predstavnicima bankarskih i agrobiznis udruženja, sastala se s Musolinijem kako bi isplanirali „Marš na Rim“, priloživši 20 miliona lira u korist ovog poduhvata. Uz dodatnu potporu najviših italijanskih vojnih oficira i šefova policije, dogodila se fašistička „revolucija“, zapravo državni udar.

U roku od dve godine nakon što je preuzeo državnu vlast, Musolini je ugasio sve opozicione novine i slomio socijalističku, liberalnu, katoličku, demokratsku i republikansku stranku, koje su zajedno imale oko 80 odsto glasova. Radničke vođe, seljačke vođe, parlamentarni izaslanici i drugi kritičari novog režima bivali su pretučeni, prognani ili ubijeni od strane fašističkih terorističkih *skvadrista*³. Italijanska komunistička

2 U periodu od januara do maja 1921. „fašisti su uništili 120 radničkih štabova, napali 243 socijalistička centra i druge zgrade, ubili 202 radnika (pored 44 ubijena od strane policije i žandarmerije), a ranili 1.144. Za to vreme uhapšeno je 2240 radnika i samo 162 fašista. U periodu 1921-22, do Musolinijevog preuzimanja državne vlasti, „spaljeno je 500 radničkih hala i zadružnih radnji, i raspušteno je 900 socijalističkih opština“: Dutt, „Fašizam i socijalna revolucija“, 124.

3 Fašistički dobrovoljci (u vreme Musolinijeve diktature), fašisti koji su

partija pretrpela je najstrožu represiju od svih, ali je ipak uspela da održi hrabar podzemni pokret otpora, koji je na kraju prerastao u oružanu borbu protiv crnokošuljaša i nemačkih okupacijskih snaga.

U Nemačkoj se pojavio sličan obrazac saučesništva između fašista i kapitalista. Nemački radnici i poljoprivrednici izborili su pravo na sindikalno udruživanje, osmočasovni radni dan i osiguranje za slučaj nezaposlenosti. Ali da bi oživelili nivo profita, teška industrija i finansije želeli su smanjenje plata za svoje radnike i ogromne državne subvencije i smanjenje poreza za sebe.

Tokom 1920-ih, nacistički *Sturmabteilung*⁴ ili SA, jurišnici u braon košuljama, subvencionisani od strane biznisa, korišćeni su uglavnom kao antiradnička paravojna sila čija je funkcija bila da teroriše radnike i poljoprivrednike. Do 1930. većina tajkuna je zaključila da Vajmarska republika više ne služi njihovim potrebama i da je previše popustljiva prema radničkoj klasi. Značajno su povećali svoje subvencije Hitleru, izbacivši nacističku partiju na nacionalnu scenu. Poslovni tajkuni su izdašno snabdevali naciste sredstvima za vozne parkove motornih automobila i zvučnika kako bi preplavili gradove i sela Nemačke, kao i sredstvima za nacističke partijske organizacije, omladinske grupe i paravojne snage. U julskoj kampanji 1932. Hitler je imao dovoljno sredstava da samo u poslednje dve nedelje odleti u pedeset gradova.

U istoj toj kampanji nacisti su dobili 37,3 odsto glasova, najviše što su ikada osvojili na demokratskim nacionalnim

prišli pokretu u samom početku i pomogli Musoliniju da utvrdi vlast (prim. prev.)

4 *Prvobitno paravojno krilo Nacističke partije (prim. prev.)*

izborima. Nikada nisu imali većinu naroda na svojoj strani. Ako su uopšte imali bilo kakvu pouzdanu bazu, uglavnom je bila među imućnijim članovima društva. Osim toga, elementi sitne buržoazije i mnogi pripadnici lumpenproletarijata služili su kao stranački nasilnici, organizovani u SA jurišne trupe. Ali velika većina organizovane radničke klase podržavala je do samog kraja komuniste ili socijaldemokrate.

Na izborima u decembru 1932. tri kandidata su bila u trci za predsednika: konzervativni aktuelni feldmaršal fon Hindenberg, nacistički kandidat Adolf Hitler i kandidat Komunističke partije Ernst Telman. U svojoj kampanji, Telman je tvrdio da je glas za Hindenberga jednak glasu za Hitlera i da će Hitler uvesti Nemačku u rat. Buržoaska štampa, uključujući socijaldemokrate, osudila je ovo gledište kao „inspirisano Moskvom“. Hindenburg je ponovo izabran, dok su nacisti na izborima u Rajhstagu pali za oko dva miliona glasova u poređenju sa njihovim maksimumom od preko 13,7 miliona.

Očekivano, lideri socijaldemokrata odbili su predlog Komunističke partije da formiraju koaliciju protiv nacizma. Kao i u mnogim drugim zemljama u prošlosti i sadašnjosti, tako i u Nemačkoj, socijaldemokrate bi se pre udružile sa reakcionarnom desnicom nego u zajedničkom cilju sa Crvenima.⁵ U međuvremenu su se brojne desničarske stranke udružile predvođene nacistima, i u januaru 1933, samo nekoliko nedelja nakon izbora, Hindenberg je pozvao Hitlera

5 Ranije 1924. godine, socijaldemokratski zvaničnici u Ministarstvu unutrašnjih poslova koristili su fašističke paravojne trupe Rajhsvera i Slobodnog korpusa za napad na levičarske demonstrante. Zatvorili su sedam hiljada radnika i ugušili novine Komunističke partije: Ričard Plant, „Ružičasti trougao“ (Njujork: Henry Holt, 1986), 47.

da postane kancelar.

Nakon preuzimanja državne vlasti, Hitler i njegovi nacisti sledili su političko-ekonomsku agendu koja se nije razlikovala od Musolinijeve. Slomili su organizovane radnike i iskorenili bilo kakve izbore, opozicione stranke i nezavisne publikacije. Stotine hiljada protivnika je zatvarano, mučeno ili ubijano. U Nemačkoj, kao i u Italiji, komunisti su trpeli najtežu političku represiju od svih grupa.

Bila su to dva naroda, Italijani i Nemci, sa različitim istorijama, kulturama i jezicima, te, navodno, različitim temperamentima, koji su završili sa istim represivnim rešenjima zbog nepobitnih sličnosti ekonomske moći i klasnog sukoba koji su preovladavali u njihovim zemljama. U tako raznolikim zemljama kao što su Litvanija, Hrvatska, Rumunija, Mađarska i Španija, pojavio se sličan fašistički obrazac koji je učinio sve što je u njegovoj moći da spasi veliki kapital od nametanja demokratije.⁶

Koga su fašisti podržavali?

Postoji ogromna literatura o tome ko je podržavao naciste, ali relativno malo je pisano o tome koga su nacisti podržavali nakon što su došli na vlast. To je u skladu s tendencijom konvencionalne učenosti da se izbegne celokupna tema kapitalizma kad god se o njemu može reći nešto nepovoljno. Čije su interese podržavali Musolini i Hitler?

⁶ Ovo ne znači da kulturne razlike mogu dovesti do značajnih varijacija. Uzmite u obzir, na primer, užasnu ulogu antisemitizma u nacističkoj Nemačkoj u poređenju sa fašističkom Italijom.